

Bilimsel kongrelerin dünü, bugünü; olanlar ve olması gerekenler

Prof. Dr. Abdullah Sonsuz

1957'de Erzurum'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İskenderun'da tamamladı. 1981'de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Uzmanlığını 1989 yılında Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde tamamladı. Aynı yerde 1992'de doçent, 1998'de profesör oldu. Mesleki ilgi alanları viral hepatitler ve karaciğer yağlanmasıdır.

Bu başlık, 4 yıl önce başka bir dergide yayınlanmış olan bir yazıma aittir (1). Okuyacağınız yazı geçen 4 yıla rağmen değişmeyen gerçeklerin, daha da büyüyen sorunların ve benim konuya bakışımında zaman içerisinde gelişen yeni düşüncelerimin bir defa daha sizlerle paylaşılması amacıyla hazırlanmıştır.

1989 yılı Haziran ayında iç hastalıkları ihtisasımı tamamlayıp kadrosuz (ücretsiz) olarak uzman doktor unvanı ile çalışmaya başladıkdan 4 ay sonra sözlü tebliğ olarak kabul edilen bir çalışmamızı sunmak üzere birikimlerimden zorlukla ayırdığım para ile Samsun'da yapılan 8. Ulusal Gastroenteroloji Kongresi'ne gitmiş ve o sırada Çarşamba ilçesinde çalışan değerli arkadaşım KBB uzmanı Dr.Ali Demir'in

evinde misafir olarak kalmak suretiyle bilimsel kongreler dünyasına ilk adımını atmıştım. 1992 yılında (artık kadrolu ve maaş alan bir uzmandım) Rodos'ta yapılan Delta Hepatit Kongresi benim uluslararası kongreler ile tanışmamı sağlamış ancak buraya poster olarak kabul edilen bir çalışmamızı sunmak üzere gitmek, o tarihteki aylığımdan daha fazla bir harcama yapmamı gerektirmişti. Bunun yarattığı maddi sıkın-

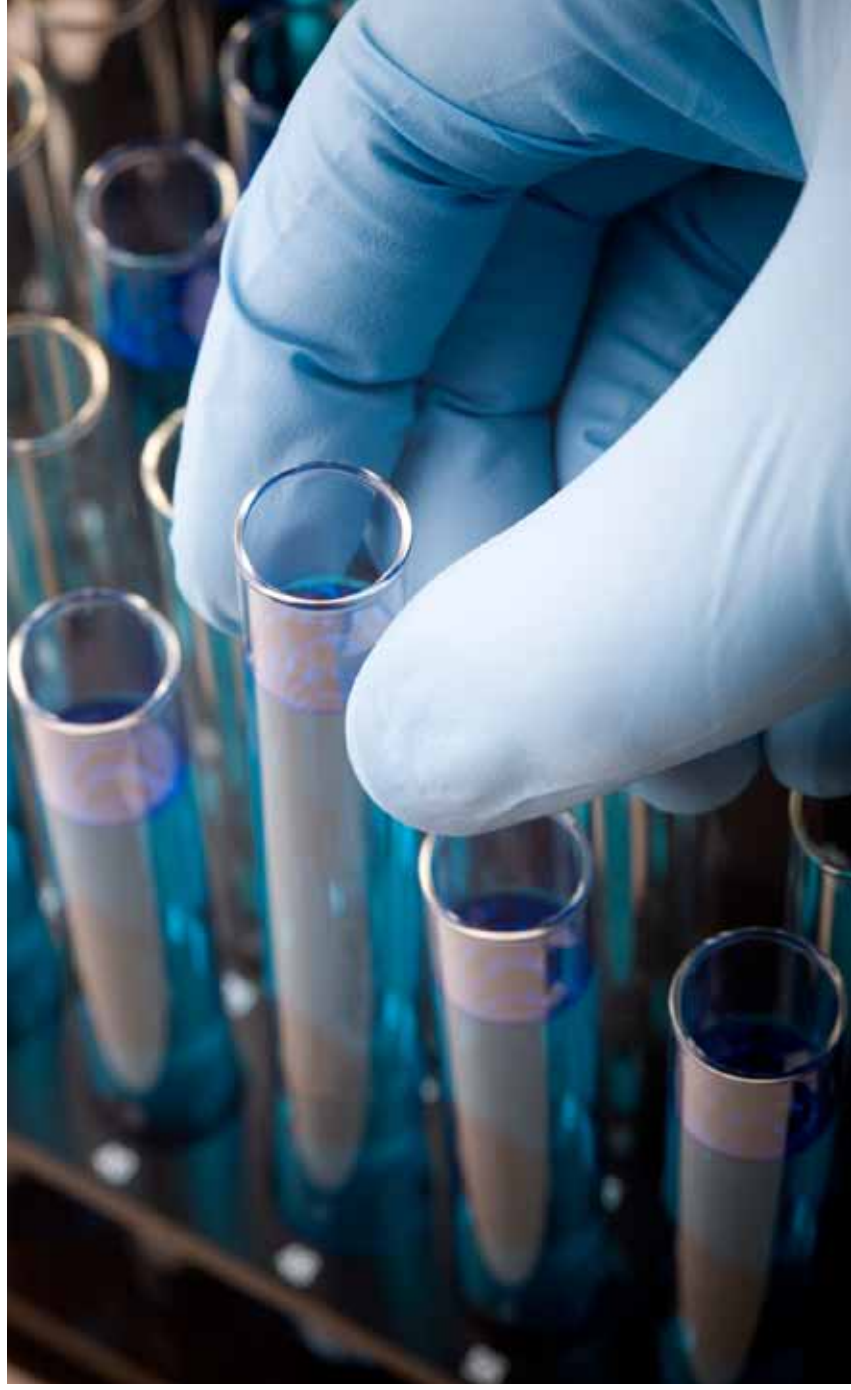

Dinleyicilerin birçoğu bu toplantılarda konuşma yapanların (yerli veya yabancı) bu görevleri karşılığında belirli bir ücret aldıklarından habersizdir. Özellikle pahalı veya sürekli ilaç kullanımının söz konusu olduğu sahalarda yoğunlaşan satellit sempozyum aktivitelerinin dinleyicilerin ilaç tercihlerine ne ölçüde yön verdiğini bilmiyorum ama bu konunun tartışılması gerektiğine inanıyorum.

tıyı sonraki birkaç ay boyunca daha yaşamış fakat bu toplantıya katılmış olmanın gururu ile hiç ama hiç önemsememişim.

Yukarıdaki satırları yazarken niyetim anlamlarımı anlatmak değil. Yapmaya çalıştığım, bugün bilimsel kongre deyince genç arkadaşlarımızın aklına gelenler ile geçmişte yaşananların birbirinden ne kadar farklı olduğunu gösterebilmek ve biraz sonra sunacağım düşüncelerimin nasıl geliştiğinin anlaşılmasını kolaylaştırmaya çalışmaktan ibarettir. Aslında başka bilim dallarındaki genç bir araştırmacı için kongreye katılmak hâlâ benim yıllar öncesinde yaşadığıma benzer zorluklar içerisinde ve bizlerin bugün sahip olduğu olanakların çok uzağındadır. Bizler ise görmek istemesek bile artık kamuoyunda bile tartışılan bir kongre anlayışı içerisinde giderek daha da artan sayıda bilimsel kongre düzenlemeye devam ediyoruz. Bilimsel kongreler konusunda oluşmakta olan kamuoyu görüşünü öğrenmek için basında bu konularda çıkmış olan haberleri taramak yeterlidir, bunlardan alınmış örnekleri burada sunmayı gereksiz görüyorum.

Artık kongrelerin sayısını tahmin edebilmek bile güçleşmiş durumdadır. Zaman Gazetesinde yer alan 01.07.2007 tarihli bir yazıda Tabipler Birliği'nin verilerine göre 2004-2006 yılları arasında tıp dernekleri tarafından düzenlenen 2 bin 141 ulusal ve uluslararası toplantı gerçekleşmiş olduğu ifade edilmektedir. Aynı yazıda belirtildiği şekliyle Uluslararası Toplantı ve Kongreler

Birliği'nin (ICAA) raporuna göre dünyada en fazla kongre düzenlenen alan tıp sektörüdür ve tüm bilimsel kongrelerin yüzde 29,1'ini oluşturmaktadır.

Kongre turizminin ekonomik boyutu, konuyla ilgili olmayanların ilk anda düşüneceğinin çok daha üzerindedir. TÜRSAB Ar-Ge Departmanının Kasım 2004 tarihli raporuna göre uluslararası turizm cirosunun yüzde 30'u kongre turizminden elde edilmektedir (2). Bu büyük ekonomik faaliyetin uluslararası boyutlu içerisinde ülkemizin yeri, yapılan bunca bilimsel kongreye rağmen çok da ön sıralarda değildir. ICCA verileri esas alındığında 2004 yılında ülkemizin uluslararası kongre aktivitelerindeki yeri 55 uluslararası kongre ile 33. sıradır. Aynı verilere göre 2003 yılında yapılan 39 uluslararası toplantı ile 29. sırada bulunuyorduk (2,3). Görünen odur ki giderek artan bilimsel kongre sayımıza rağmen bunun uluslararası boyutundaki payımızda bir artış yaşanmamaktadır.

Tekrar kendi konumuza dönecek olur-

sak 'tıp alanında neden fazla sayıda kongre yapılmaktadır' sorusuna yanıt aramaya devam edebiliriz. Bu sorunun cevabı kongreleri kimlerin yaptığına bakmakla verilebilir. Kongreler en başta değişik tıp dallarında kurulmuş olan dernekler olmak üzere, çeşitli multidisipliner çalışma grupları (veya dernekleri), eğitim kurumları (tıp fakülteleri ve eğitim hastaneleri) ve bazen de doğrudan ilaç sanayi tarafından gerçekleştirilmektedir. Her şeyden önce ülkemizde bir dernek enflasyonu mevcuttur. Çoğu defa tamamen aynı sahada çalışan birden fazla derneğin varlığı hepimizin bildiği bir konudur. Bu derneklerin her biri kendi bilimsel kongresini düzenlemeyi tercih etmekte, böyle olduğunda da kongre sayıları giderek artmaktadır. Giderek artmaktadır diyorum çünkü zaman içerisinde hemen her grubun içinden bir başka grup daha çıkmakta ve o da kendi bilimsel dünyasını kendisi için kurma yolunu seçmektedir. Ben kendi çalışma sahama için rahatlıkla söyleyebilirim ki kongre katılımcıları 2009 yılında, başlığı değişse bile içeriği neredeyse tamamen aynı olan bir bilimsel gündemi en az 4

defa dinlemiş olacaktır. Neyse ki dinleyicilerin de buna karşı geliştirdiği bir çözüm var: Kongrelere katılıyorlar ama kongre konuşmalarını dinlemiyorlar!

Bilimsel kongrelerin programlarını incelediğimizde konuşmaları belli başlı kategoriler içerisinde sınıflandırabiliriz. Bunlar; davetli yabancı konuşmacılar tarafından sunulan konferans veya panel konuşmaları, ulusal konuşmacıların aynı nitelikteki sunumları, satelit sempozyumlar, sözlü bildirimler ve daha az olarak da çalıştay aktivitelerinin aktarımı olmaktadır. Dört yıl önceki yazımda da belirtmiş olduğum gibi kongre programlarındaki en önemli sorunlardan birisi doğrudan ilaç sanayi tarafından düzenlenen, konu başlıklarının, konuşmacı seçiminin hatta bir ölçüde konuşmacının kullandığı slaytların bile bu firmalarca belirlendiği satelit sempozyumların kongre programındaki ağırlığının artmakta olmasıdır. Dikkat çekmiş olması gereken başka bir husus, kongrelerdeki bu görevlerin genelde o kongreyi düzenleyenlere veya onlara yakın olduğu düşünülen kişilere verilmesidir. Dinleyicilerin birçoğu bu toplantılarda konuşma yapanların (yerli veya yabancı) bu görevleri karşılığında belirli bir ücret aldıklarından habersizdir. Özellikle pahalı veya sürekli ilaç kullanımının söz konusu olduğu sahalarda yoğunlaşan satelit sempozyum aktivitelerinin dinleyicilerin ilaç tercihlerine ne ölçüde yön verdiğini bilmiyorum ama bu konunun tartışılması gerektiğine inanıyorum. Bu güne kadar hiçbir satelit sempozyumda konuşmacı olarak görev almamış bir kişi olarak günümüzde yaşanan şekliyle bu yolu etik bulmadığımı açıkça ifade etmek isterim. Bir kongrede toplantı öncesinde, konuşmacı ile ilgili firmanın medikal müdürlerini bilgisayar başında çalışırken görmek beni rahatsız ediyor. Kongrelerin en önemli zaman dilimleri bu toplantılara ayrılıyor ve çoğu zaman kongre programında olan öğle yemekleri de bu toplantılar ile ilişkilendirilerek veriliyor. Neticede en büyük dinleyici sayısı da bu toplantılarda ortaya çıkıyor. Bunda sakınca görmeyebilirsiniz ama firma bazlı toplantıların ağırlığı artık o denli artmıştır ki özellikle konu üzerindeki kişisel deneyimleri sınırlı hekimler için tanı ve tedavi rehberleri neredeyse tümüyle bu tip toplantılarda oluşturulmak istenmektedir (4).

Söz dinleyici sayısından açılmışken bu konuya da değinmek gerekiyor. Kongreyi yapanlar için önemli olan çoğu defa dinleyici sayısı değil, katılımcı sayısı oluyor. Katılımcı sayısı önemli oluyor çünkü bir bilimsel kongrenin bütün mali dengesi katılımcı sayısı üzerinden planlanıyor. Hepimiz için malum olan bir gerçek ama ben söyleyince kızanlar olacağını biliyorum, bazı toplantılar

da binin üzerinde kayıt yapılmış olmasına rağmen salonlardaki dinleyici sayısının 50'yi bulmadığı oturumlar görüyoruz. Bir kongrede belki de en önemli sayılması gereken aktivite uzun emekler verilerek yapılmış bilimsel çalışmaların dinleyicilere sunulması ve tartışılmasıdır. Bildirilere gösterilen ilgi ise giderek azalmaktadır.

Dr. Abdurrahman Kadayıfçı'nın "Bildirimleri Kime Bildirelim" başlıklı yazısı bu sorunun boyutlarını ve çözüm önerilerini irdeleyen güzel bir değerlendirmedir ve konuya ilgi duyanlar tarafından mutlaka okunmalıdır (5).

Burada akla şu soru gelebilir: Bir insan zamanını, emeğini ve parasını harcayarak geldiği bir kongrede neden toplantıları dinlemez? Konu dağılımının geniş tutulduğu büyük kongrelerde bir katılımcının her konuya ilgi duyması mümkün değil dolayısıyla seçici davranabilir; diğer bir ihtimal ise aynı konuyu ve hatta konuşmacıyı çok kısa bir süre önce başka bir kongrede dinlemiş olmasıdır. Bunlar makul nedenlerdir ancak rahatsız edici olan gerçek, kongreleri tatil ve sosyal program olarak görmekte olan bir grubun giderek artmakta olmasıdır. Kongreyi düzenleyen dernek veya gruplar sponsor firmaları belirli sayıda katılımcıyı kongreye kaydettirmek konusunda teşvik etmekte ve bu durum yukarıda tanımlamaya çalıştığım nitelikteki katılımcıların sayısının artmasına neden olmaktadır. Daha açık bir anlatımla bilimsel kongrelere katılanların büyük kısmını emeklerini, zamanlarını ve paralarını harcamadan katılan kişiler oluşturmaktadır.

Ülkemizde bilimsel kongrelerin sorunları açık yüreklilikle tartışılacaksa bu tartışmanın başlığı dernekler ve kongreler olmak zorundadır. Günümüzde dernek gelirlerinin neredeyse tümü kongrelerden elde edilmektedir, bu gelirin görünen kaynağı ise ilaç sanayidir. Görünen ve gerçek aynı olsa sorun olmayabilirdi. Ancak Türkiye'de özellikle de süreklilik gerektiren veya yüksek maliyetli ilaç harcamalarının neredeyse tek kaynağı sosyal güvenlik kurumudur, dolayısı ile benim anlayışım içerisinde dernek-kongre ekseninden sağlanan gelir de, harcanan para da kamuya ait kaynaklardan elde edilmiş olan paradır. Burada ortaya çıkan maddi boyutun büyüklüğü artık ilaç sanayi için de sorun olmaya başlamıştır ve ne yazık ki sorunun bu boyuta gelmesinde onların da çok büyük katkıları olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Bu soruna çözüm bulunmak isteniyorsa konunun tüm taraflarının birlikte hareket etmesi ve belki de bazı yasal düzenlemelerin yapılması gerekli olacaktır. Konunun taraflarından kasettiklerimin içerisinde bu günkü yapısı

Bir insan zamanını, emeğini ve parasını harcayarak geldiği bir kongrede neden toplantıları dinlemez? (...) Rahatsız edici olan gerçek, kongreleri tatil ve sosyal program olarak görmekte olan bir grubun giderek artmakta olmasıdır. (...) Daha açık bir anlatımla bilimsel kongrelere katılanların büyük kısmını emeklerini, zamanlarını ve paralarını harcamadan katılan kişiler oluşturmaktadır.

ile dernekler bulunmamaktadır. Çözüm için birlikte hareket etmesi gerekenler Sağlık Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, Türk Tabipleri Birliği ve ilaç sanayi temsilcileridir.

Karşı çıktığım ve eleştirdiğim hususun Türkiye'de bilimsel kongrelerin yapılması olmadığını bir kere daha vurgulamak isterim. Tam tersine bu konunun, özellikle de uluslararası boyutunun desteklenmesi ve ülkemizin buradan hak ettiği payı alması gerektiğini savunuyorum. Yapmaya çalıştığım, iyiye doğru gelişmediğini gözlediğim bu sürecin ülkemizin yararına bir doğrultuya sevk edilmesinin zorunluluğuna işaret etmektir. Artık bir şeyler yapılmasının zamanı geldiğine inanıyorum. Çözüm için de bazı düşüncelerim var, onları da ilerdeki bir zamanda başka bir yazıda ele almak istiyorum.

Kaynaklar

1) Sonsuz A: *Bilimsel Kongrelerin Dünü, Bu Günü, Olanlar ve Olması Gerekenler. Güncel Gastroenteroloji* 2005; 9(4): 11-15

2) TÜRSAB Ar-Ge Departmanı Raporu: *Uluslararası Kongre Turizmi ve Türkiye, Kasım 2004.*

3) Arslan K: *Türkiye'de Kongre Turizmini Geliştirme İmkânları. İstanbul Ticaret Odası Yayınları. 2008-4*

4) Pincus T, Yazici Y, Bergman MJ: *Hotel-Based Medicine. J Rheumatol. 2008;35(8):1487-8.*

5) Kadayıfçı A, Savaş C: *Bildirimleri Kime Bildirelim. Güncel Gastroenteroloji* 2005; 12(2): 18-21.